

УДК 658.5

Борисенко О. Є.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання, при формуванні виробничої програми, підприємства концентрують свою увагу на раціоналізації ресурсного забезпечення виробництва. Це пов'язано з обмеженістю матеріально-технічних ресурсів, недостатністю власних фінансових ресурсів та кредитних коштів для втілення планових завдань. При цьому результат ресурсного забезпечення виробничої діяльності промислового підприємства напряму залежить від того, які для цього процесу використовуються методи та інструменти.

В більшості випадків, підприємства оцінюють економічну ефективність використання ресурсів при цьому не враховуються етапи залучення та розподілу ресурсів в процесі виробництва що не дозволяє визначити всіх факторів впливу на кінцевий результат.

Проблемам визначення економічної ефективності використання різних видів ресурсів присвячено багато праць вітчизняних науковців. Такі вчені як Покропивний С. Ф. [1], Бондар Н. М. [2], Харів П. С., Мних Є. В., Буряк П. Ю., Манів З. О., Луцький І. М. [3], Краснокутська [4], Іванілов О. С. [5], Савицька Г. В. [6], пропонують визначати економічну ефективність використання виробничих ресурсів через окремі показники прибутковості.

Лише останнім часом науковці Петрушка Т. О. [7], Сомов Д. А. [8], Кравченко В. Н., Лисенко А. Ю. [9] акцентували увагу на тому, що лише оцінювання ефективності використання всього комплексу ресурсів дозволить підприємству розробити найбільш дієві заходи по удосконаленню механізму ресурсного забезпечення виробничої діяльності.

Сьогодні виробничими підприємствами використовується широкий спектр показників оцінки ефективності використання ресурсів в процесі виробництва. До таких відносяться фондовіддача, матеріаловіддача, виробіток, продуктивність, рентабельність ресурсів та ін.. Але ці показники відображають ефективність використання лише окремого виду ресурсу. Та вони не дають загального уявлення про використання всього комплексу ресурсів підприємства. В той же час невирішеними залишаються питання методики оцінки економічної ефективності забезпечення ресурсами виробничої діяльності підприємства.

Метою роботи є визначення методичних засад оцінювання ефективності ресурсного забезпечення виробничої діяльності промислового підприємства.

В економічній літературі представлено декілька методик визначення показників ефективності. Одні науковці вважають, що за доцільне нехтувати необхідністю отримання єдиної оцінки і слід будувати систему показників ефективності. А остаточний висновок, на їхню думку, має зробити експерт, який аналізує цю систему показників, враховує певні неформальні обставини, власний досвід, можливо, інтуїтивні міркування та ін. [1–3, 4, 6].

Інші пропонують відразу обмежити множину факторів впливу і визначити комплексний показник ефективності. При цьому будується настільки складний комплексний показник, що він за широтою охоплення вхідних параметрів фактично не поступається системам показників [10, с. 363–364].

Є, звичайно, й певні компромісні підходи. Так, наприклад, відомі методики, в яких спочатку визначається система показників, а потім до неї застосовуються певні правила згортання для отримання інтегральної оцінки [5].

На наш погляд, для оцінки ефективності саме процесу забезпечення виробництва ресурсами найбільш доцільним буде використання саме такого підходу, тому що найбільш точна оцінка може бути отримана лише на основі поглибленого аналізу ситуації з врахуванням великої кількості умов і факторів.

Слід зазначити, що сукупність принципів показників, критеріїв і методів оцінки становить її методологію. У загальному вигляді методологію оцінки можна подати як наступні форми і способи:

- вибір системи показників ефективності забезпечення ресурсами виробничої діяльності підприємства;
- оцінка показників ефективності;
- визначення напрямів змін їхнього рівня та факторів впливу на динаміку змін;
- виявлення резервів підвищення інтенсивності й ефективності використання всіх видів ресурсів у виробничій діяльності;
- прийняття рішення з корегування механізму управління ресурсним забезпеченням виробничої діяльності.

Базуючись на методологічних основах, при побудові системи показників ефективності забезпечення виробничими ресурсами слід дотримуватись загальних принципів:

- показники повинні відображати всі види ресурсів, що споживаються в процесі виробництва [5, с. 650];
- показники повинні бути розподілені за всіма етапами процесу ресурсного забезпечення;
- структура показників повинна включати не тільки набір показників всіх видів ресурсів, але й інтегральний показник ефективності ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства, який має відповідати наступним вимогам: відображати кінцеві результати виробничої діяльності підприємства і досягнення цих результатів, а також фіксувати рівень витрат на досягнення встановлених цілей;
- створювати умови для виявлення резервів підвищення ефективності ресурсного забезпечення виробництва [10, с. 364];
- стимулювати використання резервів всіх ресурсів, наявних на підприємстві [5, с. 650];
- інформувати стосовно ефективності забезпечення ресурсами виробничої діяльності всі ланки управлінської ієрархії [10, с. 364];
- сформулювати для кожного показника правила інтерпретації їх значень [10, с. 364].

Показники оцінки ефективності забезпечення окремими ресурсами виробничої діяльності підприємства детально описані в сучасній науковій літературі, тому перед підприємством стоїть лише питання, які з них найбільш доцільно використовувати та як їх розподілити між етапами ресурсного забезпечення. Що стосується інтегрального показника, то погляди науковців з цього питання розділилися.

Так, Сомов Д. А. в своїй роботі пропонує в рамках стратегічного управління застосовувати маркетинговий підхід до визначення інтегрального показника ефективності, який полягає в тому, що для досягнення максимальної ефективності необхідно досягти відповідності зовнішнього середовища структурі та характеру зв'язків в організації. Згідно до цього підходу економічна ефективність ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства буде визначатись, за формулою [8, с. 147]:

$$\sum E_i = \sum \frac{(P_i - Z_i)}{Z_i} = \sum \frac{E_{ef.i}}{Z_i},$$

де Z_i – витрачені ресурси; P_i – результат процесу взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів; $E_{ef.i}$ – розмір умовного економічного ефекту.

Дане трактування поняття «ефективності» зосереджує увагу на процесі одержання результатів за рахунок найкращої відповідності один одному внутрішніх і зовнішніх факторів, і, як наслідок здійснення максимальної кількості взаємодій, які максимізують ефективність. Ефективне використання даного підходу є наслідком збігу реальної ситуації з діями організації, на що в довгостроковій перспективі й спрямована стратегія.

Науковці Кравченко В. Н. та Лисенко А. Ю. пропонують використовувати комбінування двох підходів до оцінки ефективності: програмно-цільового, тобто з погляду досягнення затверджених цілей, і ситуаційного, що досліджує вживані заходи на релевантність і адекватність сформованої ситуації [9, с. 150]. Відповідно до розробленого ними алгоритму реалізації технології діагностики й оцінки ефективності діяльності підприємства, який пов'язаний із загальною схемою управлінського циклу, процес управління ресурсними потоками орієнтований на своєчасне виконання портфеля споживчих замовлень. При створенні системи контролінгу на підприємстві, технології й інструментарію економічної діагностики, оцінка ефективності його діяльності й управління ресурсними потоками повинні бути взаємозалежні з методами координації й регулювання.

Також актуальними є методичні засади оцінювання ефективності ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності промислового підприємства, запропоновані Петрушкою Т. О. Під оцінюванням ефективності ресурсного забезпечення діяльності підприємства вона розуміє: «...встановлення інтегральної міри результативності сукупних витрат на придбання та експлуатацію виробничих ресурсів» [7, с. 271]. Ефективність ресурсного забезпечення за окремим видом продукції пропонується оцінювати показником, що є оберненим до величини питомих приведених витрат на її виготовлення.

У роботі Петрушки Т. О. було запропоновано порядок діагностування рівня ресурсного забезпечення діяльності підприємства, який порівнюється з процесом зіставлення фактичного рівня ефективності такого забезпечення із максимально можливим її рівнем за наявних умов науково-технічного розвитку певної галузі та найбільш раціонального використання наявних на підприємстві обсягів виробничих ресурсів. Слід погодитися з тим, що таке зіставлення повинно надавати можливість отримати якісну оцінку рівня ресурсного забезпечення діяльності підприємства.

На наш погляд з розглянутих методів визначення інтегрального показника економічної ефективності перший має узагальнений характер і може бути використаний на стратегічному рівні планування виробничої діяльності. Останні два дозволяють більш детально вивчити фактори впливу на результат виробничої діяльності та за рахунок оптимізації ресурсів досягти максимального ефекту.

В цілому загальну модель оцінки ефективності ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства можна представити як взаємозв'язок декількох систем. А саме: системи управління, системи, якою управляють (керована система), та системи, що управляє (керуюча система) та інструментів процесу оцінки (рис. 1) [11, с. 80]. Під керованою системою повинна виступати, в даному випадку, процес ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства.

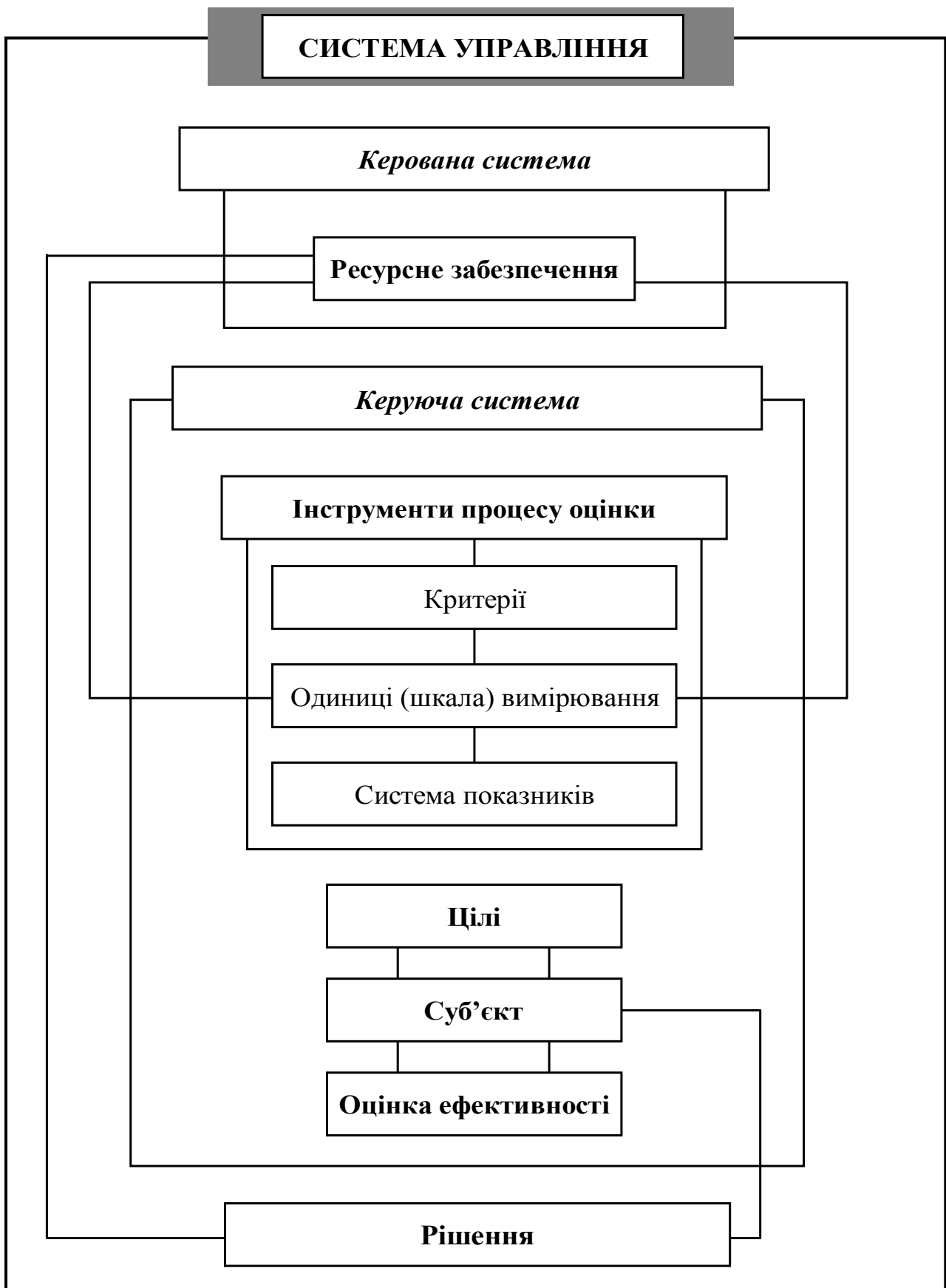

Рис. 1. Модель оцінки ефективності ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства

Таке поєднання вказаних елементів системи управління ресурсним забезпеченням виробничої діяльності дозволить не тільки визначити показники ефективності, але і виявити напрямки удосконалення цього процесу для досягнення максимального результату виробничої діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна стверджувати, що ефективність ресурсного забезпечення виробничої діяльності підприємства доцільно характеризувати системою показників, які повинні бути розподілені не тільки за видами ресурсів, але і за етапами ресурсного забезпечення. Методологічною основою їх визначення є співвідношення результату з масою ресурсу, використаного для його досягнення. Але для більш якісної оцінки необхідно оцінити інтегральний показник ефективності забезпечення ресурсами виробничої діяльності, методика розрахунку якого може бути різною. В дослідженні було проаналізовано застосування трьох методів розрахунку цього показника, за результатами якого можна стверджувати, що підприємство може використовувати їх одночасно, але на різних рівнях планування.

В цілому, використання системи показників ефективності дозволяють діагностувати систему управління ресурсним забезпеченням виробничої діяльності підприємства, попереджувати відхилення, які виникають при її функціонуванні, визначати причини неефективного управління та визначати напрямки корегування обраної мети.

Але деякі питання потребують подальшого вивчення, а саме:

- які показники ефективності забезпечення ресурсами виробничої діяльності підприємства повинні входити до загальної системи;
- як їх розподілити між етапами ресурсного забезпечення;
- які критерії оцінки показників повинні бути закладені для визначення резервів підвищення інтенсивності та ефективності використання ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
2. Бондар Н. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. М. Бондар. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.
3. Манів З. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький. – К. : Знання, 2004. – 580 с.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
5. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
6. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
7. Петрушка Т. О. Оцінювання ефективності ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності промислових підприємств / Т. О. Петрушка // Науковий вісник НЛТУ України : Збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.02. – С. 269–275.
8. Сомов Д. А. Системний підхід в розвитку концепції стратегічного управління організацією / Д. А. Сомов // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2. – С. 146–148.
9. Кравченко В. Н. Діагностика и оценка эффективности основной деятельности предприятия / В. Н. Кравченко, А. Ю. Лысенко // Економіка промисловості. – 2010. – № 4(52). – С. 145–152.
10. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. А. В. Шегди. – К. : Знання, 2005. – 431 с.
11. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 316 с.